

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Zápis o obhajobě disertační práce

Akademický rok: 2019/2020

Jméno a příjmení studenta: PhDr. Miloslava Vajdlová
Identifikační číslo studenta: 72044762

Typ studijního programu: doktorský
Studijní program: Filologie
Studijní obor: Český jazyk
Identifikační čísla studia: 381958

Název práce: Formování a vývoj nekmenového deklinačního typu píseň
Pracoviště práce: Ústav českého jazyka a teorie komunikace (21-UCJTK)
Jazyk práce: čeština
Jazyk obhajoby: čeština
Školitel: PhDr. Robert Dittmann, Ph.D.
Oponent(i): prof. PhDr. Jana Pleskalová
doc. PhDr. Karel Komárek, Ph.D.

Datum obhajoby: 25.06.2020 **Místo obhajoby:** Praha
Hlasování komise: prospěl/a: 4 neprospěl/a: 0

Průběh obhajoby:
14:00 Předseda komise prof. Mareš zahájil obhajobu, představil sebe, přítomné členy komise a přítomného oponenta. Omluvil nepřítomnou oponentku prof. Pleskalovou a člena komise doc. Rejzka. Přítomným pak představil studentku.
14:02 Školitel dr. Dittmann stručně seznámil přítomné se studentčinou odbornou, publikační a pedagogickou činností, se svým hodnocením studentčina studia a její disertační práce, které uvedl ve svém písemném vyjádření.
14:07 Studentka s využitím prezentace seznámila přítomné s tezemi své disertační práce. Představila cíle práce, kterými byly: celková charakteristika procesu formování nového deklinačního typu píseň včetně popisu jeho následného vývoje od období staročeského po hranice 20. století; periodizace procesu, vymezení a přibližná datace jednotlivých stadií; stanovení faktorů ovlivňujících změnu vs. zachování původní deklinační příslušnosti jména / skupin jmen a podrobnější charakteristika celého procesu, než jakou podávají stávající historické mluvnické češtiny. Uvedla důvody pro volbu tématu – především potřebu diachronní lexikografie celý proces detailněji charakterizovat, časově vymezit a alespoň přibližně datovat. Představila teoretická a metodologická východiska (především kombinaci synchronního a diachronního strukturalistického přístupu k morfologickému, slovtvornému i lexikálnímu systému historické češtiny) a popsala materiálovou základnu práce pro období staročeské, středněčeské, obrozenské a poobrozenské (lexikální kartotéky a databáze Ústavu pro jazyk český AV ČR, dobové i moderní vědecké slovníky a gramatiky, korpusové zdroje). Zdůvodnila orientaci na spisovný jazyk. Definovala především systémové příčiny vzniku nového deklinačního typu, a to na základě kriticky zhodnocených údajů uváděných v odborné literatuře i vlastních zjištění, vycházejících z rozsáhlejší materiálové

základny, než jakou měli k dispozici autoři existujících studií či monografií. Na základě podrobné analýzy lexikálního materiálu z primárních zdrojů, srovnávaného od středněčeského období s jeho reflexí např. v dobových gramatikách, dospěla k závěru, že k formování typu píseň dochází již v období staročeském a k roku 1500 je už typ zformován, jeho základ tvoří cca 25 substantiv. V období středněčeském dochází k jeho rozvoji, ustalování a kvantitativnímu posilování, v období obrozenském a poobrozenském je již plně konstituován a dochází k jeho dalšímu početnímu posílení. Poté studentka představila a blíže komentovala zjištěné faktory, které ovlivňují deklinační stabilitu jmen (morfologické /vysoký synkretismus měkkých substantivních deklinací, rodová nebo deklinační nevyhraněnost, příslušnost k perifernímu či zanikajícímu deklinačnímu typu/; foneticko-fonologické /kvalita finálního konsonantu slova nebo jeho tvarotvorného základu/; formální/nejednoznačná základní forma, délka slova, snaha o vyrovnání tvarotvorného základu/; formálně-foneticko-systémové; slovtvorné; pozice na ose centrum – periferie slovní zásoby; typ jména – konkrétní vs. abstraktní; typ jména – substantivum pojmenovávající osobovou vs. neosobovou entitu, substantivum pojmenovávající živou neosobovou vs. neživou entitu, působení analogie) a které se na konstituování typu píseň v kontinuu zkoumaných historických období podílely. Poté studentka ukázala na přínos nového vzoru, umožňující jeho systémové upevnění.

14:33 Předseda komise prof. Mareš seznámil přítomné s hlavními body posudku nepřítomné oponentky prof. Pleskalové a se závěrem, že oponentka doporučuje předloženou disertační práci k obhajobě a po drobných úpravách k vydání tiskem. Tlumočil studentce tyto oponentčiny otázky:

1) Autorka správně připomíná, že některá toponyma během své existence inklinují ke změně rodu z původního mužského ve prospěch ženského (Budějovici, Boleslav > Budějovice, f. Boleslav), zatímco jiná, např. Bezděz, si uchovala mužský rod. Autorka by měla zdůvodnit, proč tomu tak je.

2) Drobnosti:

a) Otázka vysvětlení zkratk všech pramenů (např. VodňLactO3v). Proč považuje za dostačující uvádět jen prameny základní?

b) Proč je pramen VodňLact zahrnut do období staročeského, když pochází z počátku 16. století? Stejně ho datuje i E. Michálek.

c) Na str. 39 je uvedeno stč. lázn/lázně/lázna, ale na téže straně níže se tvrdí, že nom. lázn není doložen. Co platí?

14:39 Oponent doc. Komárek seznámil přítomné s hlavními body svého posudku, vybral některé poznámky k terminologii, metodologii či kompozici, a uvedl závěr, že rád doporučuje předloženou disertační práci k obhajobě. Požádal na odpovědi na vybrané otázky z písemného posudku.

14:44 Studentka poděkovala oběma oponentům za připomínky a reagovala nejprve na drobné připomínky (např. na motivaci distinkce termínu obrozenská vs. obrozenecká čeština) a poté posudek doc. Komárka. Na první otázku z písemného posudku studentka odpověděla, že se zmíněné koncovky nom. pl. a instr. pl. některých analyzovaných slov nevymykají, neboť svým hláskovým skladem respektují vývojové tendence substantivních koncovek. Druhou otázku zodpověděla, že koncovka ve tvarech „k básněm“, „v písňech“ je původní i-kmenová a přesný, nikoli novočeský přepis by byl „k básněm“, „v písňech“; e s háčkem se vyskytuje v tiscích i v rukopisech, což studentka ukázala v připravené prezentaci. Na poslední podnět ohledně jmen čern, zelen reagovala souhlasně.

14:50 Studentka reagovala na posudek oponentky prof. Pleskalové a její otázky: Rozdílný vývoj rodu u jmen typu Budějovice, Bezděz studentka zdůvodnila potřebou odlišit od sebe jména označující osoby / skupinu osob a jména místní. Zachování mužského rodu u některých místních jmen je výsledkem zachování staršího vývojového stadia. Uvádění pouze základních pramenů je spíše

výsledkem náhody a stylizace textu než záměrným nezohledňováním nezákladních pramenů. Zároveň se studentka omluvila za nezařazení seznamu zkratk pramenů. V časovém zařazení VodňLact studentka respektovala úzus Staročeského slovníku. Tvar nominativu „lázn“ je výsledkem v historické jazykovědě běžně užívaného postupu rekonstrukce nedoložených základních podob slov.

14:54 Předseda komise zahájil diskusi.

V diskusi se zeptal doc. David na rodovou příslušnost proprií, zda a do jaké míry studentka zohledňovala regionální původ autora textu. Studentka reagovala, že regionální původ zohledňovala, byl-li dohledatelný, ale uvedla i příklady rodové variability nezávislé na autorovi.

Doc. Adam se zeptal, zda byl hodnocen jako slovotvorný faktor fakt, kdy se derivát sám stává fundujícím slovem dalšího derivátu.

Studentka odpověděla, že vzhledem k rozsahu práce to do hloubky nebylo možné, ale tento faktor je nepochybný.

15:00 Předseda komise ukončil samotnou obhajobu a komise zahájila neveřejné zasedání o klasifikaci obhajoby disertační práce.

Klasifikace obhajoby:	prospěl/a (P)	
Předseda komise:	prof. PhDr. Petr Mareš, CSc.
Členové komise:	doc. Mgr. Robert Adam, Ph.D.
	doc. Mgr. Jaroslav David, Ph.D.
	PhDr. Robert Dittmann, Ph.D.